

نقش زمان
در
فهم قرآن کریم

نویسنده
احمد ربانی خواه

ویراستار علمی
دکتر علی شریفی

سرشناسه	دربانی خوانه، احمد، ۱۳۶۶
شناسه افزوده	ویراستار علمی: شریفی، علی
عنوان و نام پدیدآور	نقش زمان در فهم قرآن کریم / احمد ربانی خوانه
مشخصات نشر	قم: فلاح، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۱۶۸ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۶۴۵-۴۴-۶
وضعیت فهرست نویسی	فیب
یادداشت	چاپ اول
موضوع	قرآن -- ترجمه -- فلسفه
موضوع	قرآن -- تحقیق
موضوع	تفاسیر
رده بندی کنگره	۱۳۹۳۷۵۲/۶۳/۸BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۱۴
شماره کتابشناسی ملی	۳۶۵۳۴۳۸

انتشارات فلاح

به سفارش معاونت قرآن و عترت
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نقش زمان در فهم قرآن کریم

نویسنده: احمد ربانی خواه

ویراستار علمی: دکتر علی شریفی

ناشر: فلاح

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی و چاپ: تیزهوش، باقری

بهاء: ۴۲۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۴۵-۴۴-۶

پخش:

تهران: ترسیده به چهارراه ولیعصر، خیابان شهید هاشمی فر، پلاک ۱۵

معاونت قرآن و عترت، تلفن: (۵۱۲) ۶۰۱۹۰۵-۲۱

قم: پردیسان، خیابان اندیشه، میدان تیراژه، ساختمان مطبوعات، بلوک ب ۳، واحد ۲۰

کدپستی: ۳۷۱۳۱۸۳۹۷۳، تلفن و نمابر: ۴۵۶۴-۳۲۸۰-۲۵

سامانه پیامک: ۱۰۰۰۹۲۱۴۶۲۴۱۸۴

پست الکترونیک: nashrefalah@gmail.com

۱.....	سخن ناشر
۵.....	مقدمه
۹.....	فصل اول: کلیات
۱۲.....	زمان
۱۴.....	عرف
۱۶.....	منشأ عرف
۱۶.....	اعتبار و جایگاه عرف
۱۷.....	کارکرد عرف
۱۸.....	ثابت و متغیر
۲۱.....	الف) خوردنی‌ها
۲۱.....	ب) رفتارهای شخصی
۲۱.....	ج) زکات
۲۲.....	د) خمس
۲۳.....	تحول معرفت دینی
۲۸.....	امکان فهم قرآن
۳۱.....	دلایل فهم‌پذیری قرآن
۳۲.....	الف) قرآن از زبان قرآن و اهل بیت

۳۲	ب) فراخوانی عمومی قرآن به تفکر در کتاب الهی.....
۳۳	ج) سفارش‌های ائمه.....
۳۳	د) عرضه روایات بر قرآن.....
۳۳	و) گواهی تاریخ.....
۳۵	زبان قرآن.....
۳۷	چندوجهی بودن زبان قرآن.....
۳۹	مراتب فهم.....
۴۲	فهم قرآن از دریچه زمان.....
۴۴	شواهد و مستندات.....
۴۴	۱- تشابه کتاب تکوین و تشریع.....
۴۷	۲- تازگی قرآن در جاری دوران.....
۴۸	۳- فهمی دقیق از جری و تطبیق.....
۵۱	۴- مردم آخرالزمان در تعامل با قرآن.....
۵۳	فصل دوم: زمینه‌های تحول در برداشت از متون.....
۵۶	۱- مؤلف محوری، مخاطب‌نگری، مفسر محوری یا متن‌مداری؟.....
۶۱	۲- پالایش پیش‌دانسته‌ها و پیش‌فهم‌ها.....
۶۴	۳- خردگرایی.....
۶۸	بخش دوم: اسباب تحول در برداشت از قرآن.....
۶۹	تحول تفاسیر در فراشد زمان.....
۷۱	عوامل تحول فهم قرآن.....
۷۲	۱- توجه به زمینه اجتماعی نزول قرآن.....
۷۹	۲- شبهات نو پدید زمان مفسر.....
۸۱	۳- اطلاعات و آگاهی‌های بیرونی مفسر.....
۸۹	فصل سوم: تفسیر روزآمد؛ مخالفان، موافقان، شرایط و مؤلفه‌های آن.....
۹۲	تفسیر روزآمد از قرآن.....
۹۳	مخالفان و موافقان تفسیر روزآمد.....
۹۸	شرایط و مؤلفه‌های تفسیر روزآمد.....
۹۹	۱- علمی بودن.....
۹۹	الف) عوامل درون متنی.....
۱۰۴	ب) عوامل بیرون متنی.....

۱۰۶.....	۲- انتقال افق تاریخی عصر نزول.....
۱۰۹.....	۳- پاسخ به نیازها و رفع شبهات.....
۱۱۲.....	۴- اجتماع‌گرایی تفسیری.....
۱۱۴.....	الف) آزادی.....
۱۱۵.....	ب) وحدت.....
۱۱۶.....	۵- نقد اندیشه دینی.....

۱۲۳.....	فصل چهارم: آسیب‌شناسی تفاسیر روزآمد.....
۱۲۵.....	زمینه‌ها و بسترها.....
۱۲۶.....	۱- انتظار پسر از دین.....
۱۳۰.....	۲- دین اقلی و دین اکثری.....
۱۳۲.....	آسیب‌های فراروی تفاسیر روزآمد.....
۱۳۳.....	۱- عقل‌گرایی بی‌ضابطه.....
۱۳۵.....	زیست‌نامه سید احمدخان هندی.....
۱۳۶.....	تفسیر سید احمدخان.....
۱۴۰.....	۲- علم‌گرایی شتاب‌زده.....
۱۴۲.....	مخالفان و موافقان روش علم‌گرایانه در تفسیر.....
۱۴۳.....	طنطاوی و تفسیر الجواهر.....
۱۴۷.....	فرجام سخن.....

سخن ناشر

قرآن کریم یگانه منبع متفق مسلمین با خاصیت اعجازین خود، اساس تمدن اسلامی را بنا نهاده است. در نظام فرهنگی اسلام، قرآن عنصری در کنار سایر عناصر فرهنگ ساز نیست؛ بلکه محور و اساس فرهنگ اسلامی است تا بدانجا که خود فرهنگ و نرم افزار تمدن اسلامی محسوب می شود و تجلی آن در تمام مظاهر فرهنگی اسلامی قابل مشاهده و تحلیل است. از این رو، رجوع مدام و مداوم به قرآن و مبنا قرار دادن و باز تولید مؤلفه های تمدنی عصری آن، اصیل ترین و اصلی ترین رویکرد در احیاء و تحقق تمدن اسلامی است؛ تمدنی که با تابش آن از جغرافیای اندیشه نظام اسلامی ایران در برهوت معنا و انسانیت روزگار مدرن، داعیه حیات طیبه انسان و دغدغه سعادت جاودان او را دارد.

تشرّف به پیشگاه معارف این وحی نامه ارجمند و کشف معانی و تشیید ساختارها و نظامات زندگی از آن، خود آیینی افزون بر همه آیین های علمی دارد و آن، آیین آیینگی است.

تدبر در کتاب الهی، بهره پاکدلان و نصیب صافی اندیشسانی است که مسماع قلوب آنان شنوای نوای ملکوت است. همانانی که اندیشه های باطل و اعمال ناروا بر قلب هایشان قفل گران و غبار نسیان نهاده است: أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا (محمد: ۲۴) آنان که از ادراک صحیح قرآن محرومند و از نظر کردن در معانی آن بی بهره، نابینایان قیامتند: وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَصْلٌ سَبِيلًا (اسراء: ۷۲) و کسی که معارف الهی و حقایق قرآن را در دنیا به چشم جان مشاهده نکرد؛ در آخرت از شهود جمال الهی ناکام است: كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ مَحْجُوبُونَ (مطففین: ۱۵).

بنابراین، مهم ترین اصل بهره مندی از معارف قرآنی تدبر در قرآن است و شرط تدبر و بهره مندی از قرآن، طهارت روح و پاکیزگی اندیشه است که: لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ (واقعه: ۷۹).

پژوهشگر متدبر قرآنی با بهره از این دلمایه طهارت و پاک اندیشی و سرمایه دانش و خردورزی، مسئولیت سترگ استخراج پیام قرآن و گسترش فرهنگ آن را بر دوش دارد تا در سایه سار نشر و بسط دانش و فرهنگ قرآنی، سیاست، اقتصاد، هنر و همه شؤون حیات انسانی از نفخه شفاعش آن،

تنفس کنند و در مسیر تعالی و کمال حرکت نمایند.

از مهم‌ترین آفاتی که رهن طریق پرتوفیق تحقیق در معارف قرآنی است و پژوهشگر آگاه قرآنی می‌بایست خود را از درافتادن به این وادی، صیانت نماید، ناهماهنگی با زمان، عوام‌گرایی و نداشتن روش تحقیق و متدولوژی مناسب است.

قرآن حقیقتی جاری در همه اعصار است؛ «يَجْرِي كَمَا تَجْرِي الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ» و انسان هر عصری در دایره مخاطبان آن جای دارد. این کتاب الهی برای تبیین و تأمین سعادت انسانی است که حقیقت جان او انعکاسی نامحدود و بی‌نهایت در بُعد زمان و مکان و یا سَرَّیانِ بیحد در لامکانی و لازمانی دارد و لکن کسب یا دفع این سعادت ابدی، از قوالب زمانی و مکانی مزرعه دنیا تحصیل می‌شود. از این رو، شناخت مکان و زمان نقش اثربخشی در اخذ برنامه هر عصر از این حقیقت جاری دارد. حافظان مکتب دین نیز آگاه به زمان و مطلع از زمانه‌اند که بنا بر کلام معصوم علیه السلام: «الْعَالَمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ اللُّوَابِسُ» و محقق راستین قرآنی هم، آگاه بر زبان قرآن برای هر عصری است و هم، مطلع بر زمانه خویش تا بتواند شبهات عصر را به محکمات قرآن ارجاع دهد. بنابراین، محقق معارف قرآنی هماهنگ با زمان و دانای بر نیازهای عصر و نکته‌سنج خواسته‌های مخاطبان روزگار خویش است؛ در حال به سر می‌برد و ترسیم‌گر افق‌های روشن آینده است.

از دیگر آفت‌های مهم پژوهش در حوزه دین به خصوص معارف قرآنی، گرفتاری در دو حوزه عامی‌اندیشی و عوام‌گرایی است؛ به طوری که بسیاری از کتاب‌سازی‌هایی که با عنوان تحقیقات قرآنی در مراکز نشر و فروش عرضه می‌شود، فرصت‌سوزی بوده و ثمره‌ای برای فرهنگ و جامعه ندارد. فقدان روش علمی نیز از آسیب‌های مهمی است که ثمره عینی آن، اتلاف عمر، هدر دادن سرمایه و ناکارآمدی و بی‌حاصلی بسیاری از رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها و بسیاری از آثار مکتوبی است که با نام پژوهش عرضه می‌شود.

عدم اطلاع از شیوه‌های مؤثر، ناآگاهی از روش‌های سنتی و نوین در فهم و استنباط و نیز، به کارگرفتن شیوه‌های بی‌اصالت در مطالعات و پژوهش‌های قرآنی موجب می‌شود تا تحقیقات انجام شده، هم، ارتباط وثیق خود را با تراش گران‌سنگ کهن از دست دهد و هم، در اجتماع دین‌باور ما کارایی چندانی نداشته باشد.

آنچه آمد، گذاری ناگزیر و اقتراح لازم جهت تبیین حقیقت پژوهش در ساحت قدس قرآن و آسیب‌شناسی جریان‌های موجود پژوهشی در کشور است.

معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی کشور که بر اساس منشور توسعه فرهنگ قرآنی مسئولیت تبلیغی و ترویجی قرآن کریم را بر عهده دارد، همواره کوشیده است تا با مبانی پیش گفته، از آثار و تألیفات مبتنی بر توسعه و ترویج ابعاد متکثر فرهنگ قرآنی حمایت نماید. از این رو در مواقع مقتضی خصوصاً در غایشگاه بین‌المللی قرآن کریم که هر ساله با مساعی

نهادهای و مراکز متعدد دولتی و مردمی و با تولیت این معاونت برگزار می‌شود به معرفی و تقدیر از خادمان و پژوهشگران برتر قرآن و آثار و تألیفات منتخب قرآنی پرداخته است. آن چه در این مجموعه منتشر می‌شود گزیده‌ای از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی است که طی یک دهه اخیر در غایتگاه بین‌المللی قرآن کریم از سوی استادان برجسته علوم قرآنی داوری و انتخاب شده‌اند و هم اکنون با همراهی و همکاری صمیمانه معاونت فرهنگی وزارت علوم تحقیقات و فناوری توسط این معاونت به زیور طبع و انتشار آراسته می‌شود.

یادآوری این نکته بایسته است که این آثار پس از ویرایش، در نهایت با تأیید صاحبان آثار منتشر شده و مسئولیت صحت علمی آن بر عهده ایشان است.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

معاونت قرآن و عترت